

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS
ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ
У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ
ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER EDUCATION OF EASTERN
AND CENTRAL EUROPE IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

A KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁSOK A XXI. SZÁZADBAN KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN AZ OKTATÁSI REFORMOK TÜKRÉBEN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2019. március 28–29.

Tanulmánykötet

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallyay Katalin*

„RIK-U” Kft.
Ungvár
2019

УДК (ЕТО): 061.3(477.87)

K– 93

A kiadvány a 2019. március 28–29-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia és Pszichológia Tanszéke által rendezett *A köz- és felsőoktatás előtt álló kihívások a XXI. században Kelet-Közép-Európában az oktatási reformok tükrében* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlege és Pedagógia és Pszichológia Tanszéke
közreműködésével.

Szerkesztette:

*Berghauer-Olasz Emőke, Gávriljuk Ilona,
Hutterer Éva és Pallay Katalin*

Korrektúra: *Grica-Varcaba Ildikó, Lőrincz Marianna, Kordonec Olekszandr*

Tördelés: *Tótin Viktória, Dobos Sándor*

Borítóterv: *Dobos Sándor*

A borítón a Pedagógia és Pszichológia Tanszék tanító és óvodapedagógia szakos hallgatói láthatók. A felvételeket Csopák Éva és Espán Margaréta a tanszék rendezvényein készítette.

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A tudományos rendezvényt és a kiadvány megjelenését támogatta:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7692-33-0

© A szerzők, 2019

© A szerkesztők, 2019

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2019

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

ТОВ «РІК-У»
Ужгород
2019

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Збірник містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці II.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з
кафедрою педагогіки та психології Закарпатського угорського
інституту ім. Ференца Ракоці II

За редакцією:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Єва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура: *Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець*

Верстка: *Вікторія Товтін, Олександр Добош*

Обкладинка: *Олександр Добош*

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф.Р. II*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк збірника здійснено за підтримки:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Станішевський Євген Вікторович

ISBN 978-617-7692-33-0

© Автори, 2019

© Редактори, 2019

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**CHALLENGES OF THE 21ST CENTURY
IN THE FIELD OF SECONDARY AND HIGHER
EDUCATION OF EASTERN AND CENTRAL EUROPE
IN LIGHT OF EDUCATIONAL REFORMS**

International Academic Conference
Berehove, March 28–29, 2019

Selected papers

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriljuk,
Éva Hutterer and Katalin Pally*

”RIK-U” LLC
Uzhhorod
2019

УДК (UDC): 061.3(477.87)
К– 93

The publication contains the materials of the international academic conference “Challenges of the 21st century in the field of secondary and higher education of Eastern and Central Europe in light of educational reforms” held on 28–29 March, 2019 in Berehove. The academic event was organized by the Department of Pedagogy and Psychology of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with
the Department of Pedagogy and Psychology

Edited by:

*Emőke Berghauer-Olasz, Ilona Gávriľjuk,
Éva Hutterer and Katalin Pallay*

Proof-reading: *Ildikó Grica-Varcaba, Marianna Lőrincz, Olekszandr Kordonec*

Makeup: *Viktória Tótin, Sándor Dobos*

Cover design: *Sándor Dobos*

The book cover features students of the Department of Pedagogy and Psychology. The photographs of extra-curricular activities were taken by Éva Csopák and Margaréta Espán.

Universal Decimal Classification (UDC): *The Apáczai Csere János Library of
Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

Authors are responsible for the content of research papers.

The international academic conference and the publication of studies sponsored by:

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
88000 Uzhhorod, Gagarin Street, 36. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7692-33-0

© Authors, 2019

© Editors, 2019

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

TARTALOM

Baracsi Ágnes: PÁLYAKEZDÉS A „FEKETE PEDAGÓGIA” ÁRNYÉKÁBAN.....	21
Berghauer-Olasz Emőke: A KINETIKUS ISKOLARAJZ MINT KÖZÖSSÉGEK REJTETT KAPCSOLATAINAK FELTÁ- RÓ MÓDSZERE.....	31
Bida Olena: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A PE- DAGÓGUSKÉPZÉS FOLYAMATÁBAN.....	41
Cséke Katalin: ROMA TANULÓK HELYZETÉNEK TANÁRI PERCEPCIÓI	47
Csoóri Zsófia: A PEDAGÓGUSKÉPZÉS FEJLŐDÉSÉNEK SAJÁTOS SÁGAI KÁRPÁTALJÁN A XVIII. SZÁZAD VÉGE ÉS A XX. SZÁZAD ELSŐ FELE KÖZÖTT A LEVÉLTÁRI FORRÁSOK ALAPJÁN.....	57
Csopák Éva: AZ ALTRUIZMUS MEGJELENÉSE ÓVODÁS- KORÚ GYERMEKEK KÖRÉBEN	65
Dzsanda Galina: AZ UKRÁNNYELV-TANÍTÁS AKTUÁLIS KÉRDÉSEI A NEMZETISÉGI KISEBBSÉGI ISKO- LÁK KÉTNYELVŰ KÖZEGÉBEN.....	77
Fónai Mihály: OSZTÁLYTERMI BEFOGADÁS ÉS SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNY.....	85
Gonda Zsuzsa: DIGITÁLIS SZÖVEGFELDOLGOZÁS A MA- GYARTANÁRKÉPZÉSBEN	93
Greba Ildikó – Knobloch Beáta: AZ INKLUZÍV OKTATÁS FEJLŐDÉSE UKRAJNÁBAN.....	103
Hnatik Katalin: A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV TANU- LÁSÁNAK LEHETSÉGES BUKTATÓI NYELVTANU- LÓI SZEMMEL	111
Hollósi Hajnalka Zsuzsanna: SZEMÉLYRE SZABOTT DIF- FERENCIÁLÁS AZ ALAPFOKÚ OKTATÁSBAN A LEMORZSOLÓDÁS ELLEN	119
Hollósi M. Cecília: A FŐISKOLÁSOK MENTÁLHIGIÉNÉS MEGSEGÍTÉSE PSZICHOLÓGIAI ESZKÖZÖKKEL.....	127
Horváth Kinga: A FELSŐOKTATÁS ELŐTT ÁLLÓ KIHÍVÁ- SOK A PÁLYAORIENTÁCIÓ MEGKÖZELÍTÉSÉBŐL.....	135

Horváth Kinga – Tóth Péter: PEDAGÓGUSHALLGATÓK NÉZETE AZ IDEÁLIS TANÁRI INTERAKCIÓS STÍLUSRÓL EGY EMPIRIKUS KUTATÁS TÜKRÉBEN	159
Huszi Ilona: A MEGFIGYELÉS MINT IRÁNYÍTOTT TEVÉKENYSÉG ALKALMAZÁSA AZ ANGOLTANÁRKÉPZÉSBEN	171
Juhász Valéria: A SIGHT WORD OLVASÁSTANÍTÓ MÓDSZER ALKALMAZHATÓSÁGA A MAGYAR OLVASÁSFEJLESZTÉSBEN	179
Kirdan Alexander: GAZDASÁGI SZAKEMBEREK KÉPZÉSÉNEK RENDSZERE LENGYELORSZÁGI ÉS UKRAJNAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE ALAPJÁN	189
Kiss Julianna: AZ UKRAJNAI MŰVÉSZETOKTATÁS AZ OKTATÁSI TÖRVÉNYEK TÜKRÉBEN KURRIKULÁRIS ÉS EXTRAKURRIKULÁRIS SZÍNTEREKEN	193
Koncz Tímea: AZ ÓVODÁSOK ERKÖLCSI NEVELÉSE AZ IRODALOM ESZKÖZEIVEL.....	203
Kóré Dóra – Atroscsenko Tatjana: A LEENDŐ PEDAGÓGUS SZEMÉLYISÉGFEJLŐDÉSE MULTIKULTURÁLIS FELSŐOKTATÁSI KÖRNYEZETBEN	213
Kucsaj Tatjana – Kucsaj Olekszandr: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA A SZAKMAI TEVÉKENYSÉGRE VALÓ FELKÉSZÍTÉSBEN	219
Kuzminszkij Anatolij: AZ ÖNMENEDZSELÉS SZEREPE A SEGÍTŐ HIVATÁSBAN MINT A PSZICHOSZOMATIKUS KIÉGÉS MEGELŐZÉSÉNEK ESZKÖZE.....	223
Lebovics Viktória: TARASZ SEVCSENKO <i>ÁLOM</i> C. MŰVÉRŐL EGY KICSIT MÁSKÉNT	233
Margitics Marianna: IKT-TECHNOLÓGIÁK ALKALMAZÁSA AZ OKTATÁSBAN	241
Márton Sára: TKO1114	247
Molnár Ferenc: A BEREGI FŐESPERESI KERÜLET GÖRÖGKATOLIKUS NÉPISKOLÁINAK OKTATÁSI HELYZETE AZ 1840-ES ÉVEKBEN.....	255

Mónus Ferenc: MERRE TOVÁBB CIVILIZÁCIÓ? – A FENNTARTHATÓSÁGRA NEVELÉS HANGSÚLYAI A XXI. SZÁZAD KÖZ- ÉS FELSŐOKTATÁSÁBAN	265
Nagy Edit: A MUNKÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ DISTRESSZ JELENTŐSÉGE ÉS KÖVETKEZMÉNYEI	275
Nagy György: AZ ISMERETEK HATÉKONY KÖZVETÍTÉSE KÖRNYEZETISMERET-ÓRÁN	285
Nagy Melinda – Strédl Terézia – Szarka László – Zahatňanská Mária – Poráčová Janka: TOLERANCIA ÉS TOLERANCIÁRA VALÓ NEVELÉS A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	295
Nárai Márta: FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK SZEREPE A FIATALOK TÁRSADALMI ÉRZÉKENYÍTÉSÉBEN	305
Orosz Ildikó: A FORMÁLIS ÉS NONFORMÁLIS TANULÁSI TEVÉKENYSÉG KIEGYENSÚLYOZOTT ÖSSZEANGOLÁSA A FELNŐTTKÉPZÉSBEN	315
Pallay Katalin: A KÁRPÁTALJAI MAGYARSÁG AZ UKRÁN OKTATÁSPOLITIKA ÚTVESZTŐJÉBEN	321
Pallay Mária: NEMEK KÖZÖTTI BÉREGYENLŐTLENSÉG: A PÁLYAVÁLASZTÁS MINT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐ	333
Pávlovics Judit: A KORAI IDEGENNYELV-OKTATÁS TARTALMÁNAK ALAKULÁSA A XX. SZÁZAD VÉGÉN ÉS A XXI. SZÁZAD ELEJÉN	343
Pillar Granville: ESETTANULMÁNY: EMPIRIKUS VIZSGÁLAT AZ INTEGRÁLT MULTISZENZOROS INPUT HATÁSAIRÓL A NYELVFEJLESZTÉSRE	353
Sejko Anasztázia: A PEDAGÓGIAI PROGNOZIS TECHNOLOGIÁJA A FELSŐFOKÚ EGÉSZSÉGÜGYI OKTATÁSBAN	367
Simon Gabriella: A KEZDŐ PEDAGÓGUSOK MENTORI TÁMOGATÁSÁNAK HUMANISZTIKUS MODELLJE	373
Szilágyi Iván – Marinec Nagyija: A DEMOKRATIKUS OKTATÁSMENEDZSMENT MODELLJEI A VILÁG VEZETŐ ORSZÁGAIBAN	401
Szilágyi László: A NYELVTANULÁSI STRATÉGIÁK MINT MÓDSZER ALKALMAZÁSA AZ IDEGENNYELVTANULÁSBAN ÉS -TANÍTÁSBAN	409

Szontágh Pál Iván: PEDAGÓGUSJELÖLTEK ÁLTAL VÁLTOTT ÉS KÖVETETT ETIKAI ÉRTÉKEK	419
Taskovics Okszana: ONLINE CSOPORTOK SZEREPE A NYELVOKTATÁSBAN	429
Tokai Dalma: TEHETSÉGEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE.....	437
Török Tamás: A PEDAGÓGIAI GYAKORLAT A SELYE JÁNOS EGYETEM TANÁRKÉPZŐ KARÁN	447
Vizáver Árpád: EGÉSZSÉGES ÉLETMÓDRA NEVELÉS A HALLGATÓK SPORTBAN ELÉRT EREDMÉNYESSÉGÉNEK NÖVELÉSÉVEL	455
Zorocskina Tatjana: A SZAKEMBERKÉPZÉS RENDSZERE NAGY-BRITANNIÁBAN	461
A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA MESTERKÉPZÉSÉBEN RÉSZT VEVŐ TANÍTÓ SZAKOS HALLGATÓINK A PUBLIKÁCIÓI	465
Bábel Zsuzsanna: A MAGZAT ELVESZTÉSE MINT KRÍZISHELYZET.....	467
Fekete Evelin: AZ ÓVODÁS GYERMEK ÉRZELMI INTELLIGENCIÁJÁNAK FEJLESZTÉSE MESÉKKEL	475
Hete Klára Annabella: A SZOCIALIZÁCIÓ ÉS ALKALMAZKODÁS MÉRFÖLDKÖVEI AZ ÓVODÁSKORÚ GYERMEK ÉLETÉBEN	485
Mészáros Renáta: KÖZÖSSÉGÉPÍTÉS KAMASZOK KÖRÉBEN	493
Mitro Livia Etelka: TÁRSAS KAPCSOLATOK KISISKOLÁSKORBAN	503
Molnár-Hrábcsák Éva: JÁTSSZ VELEM! BÁBKÉSZÍTÉS, BÁBOZÁS 1. OSZTÁLYOS GYEREKEKKEL ÉS SZÜLEIKKEL	515
Nagy Nikoletta: A TANÓRAI KOMMUNIKÁCIÓ ÉS AZ ALKALMAZOTT MUNKAFORMA ÖSSZEFÜGGÉSEINEK VIZSGÁLATA ALSÓ TAGOZATBAN	525

ЗМІСТ

Борочі Агнеш: ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ-ПОЧАТКІВЦЯ В ТІНІ «ЧОРНОЇ ПЕДАГОГІКИ».....	21
Бергхауер-Олас Емьовке: МОЖЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МЕТОДОМ КІНЕТИЧНОГО ШКІЛЬНОГО МАЛЮНКУ	31
Біда Олена: ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Чейке Катерина: СТАНОВИЩЕ РОМСЬКИХ УЧНІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПЕРЦЕПЦІЇ.....	47
Човрій Софія: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ НА ЗАКАРПАТТІ НАПРИКІНЦІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. НА ОСНОВІ АРХІВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	57
Чопак Єва: ФОРМИ ПРОЯВУ АЛЬТРУЇЗМУ В ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	65
Джанда Галина: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ	77
Фонаї Мігаль: ВКЛЮЧЕННЯ ДО СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ОСОБЛИВІ ОСВІТНІ ПОТРЕБИ.....	85
Гонда Жужа: ОБРОБКА ЦИФРОВОГО ТЕКСТУ У ПІДГОТОВЦІ УГОРСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ.....	93
Греба Ілдіко – Кноблех Беата: РОЗВИТОК ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	103
Гнатик Катерина: МОЖЛИВІ НЕДОЛІКИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ВИВЧЕННЯМ УГОРСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ, ОЧИМА ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ	111
Голлоші Гойнолка Жужанна: ОСОБИСТІСНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ, СПРЯМОВАНА ПРОТИ «ВІДСІВУ» В ПОЧАТКОВІЙ ЛАНЦІ ОСВІТИ	119
Голлоші М. Цецилія: МЕНТАЛЬНА ГІГІЄНА СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	127
Горват Кінга: ВИКЛИКИ ПЕРЕД АБІТУРІЄНТАМИ З ТОЧКИ ЗОРУ ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ.....	135

Горват Кінга – Товт Петер: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВУЗІВ НА ІДЕАЛЬНІ ІНТЕРАКЦІЙНІ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧІВ	159
Густі Ілона: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК КЕРОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ФІЛОЛОГІВ	171
Югас Валерія: ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ SIGHT WORD У РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ УГОРСЬКОЮ МОВОЮ	179
Кірдан Олександр: ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ.....	189
Кіш Юліанна: ШКІЛЬНА ТА ПОЗАШКІЛЬНА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В УКРАЇНІ У ДЗЕРКАЛІ ЗАКОНІВ ПРО ОСВІТУ.....	193
Конц Тімея: МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ЛІТЕРАТУРИ	203
Коврей Дора – Агросценко Тетяна: ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПОЛКУЛЬТУРНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	213
Кучай Тетяна – Кучай Олександр: ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ І КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	219
Кузьмінський Анатолій: РОЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ФАХІВЦЯ СОЦІОНОМІЧНОЇ ПРОФЕСІЇ ЯК ЗАСІБ РЕЗИСТЕНТНОСТІ ПСИХОСОМАТИЧНОМУ ВИГОРАННЮ.....	223
Лебович Вікторія: ПРО ПОЕМУ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «СОН» ІНАКШЕ.....	233
Маргітич Маріанна: ЗАПРОВАДЖЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕХНІКИ	241
Мартон Шара: ТКО1114.....	247
Молнар Федір: ОСВІТНЄ СТАНОВИЩЕ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКИХ НАРОДНИХ ШКІЛ БЕРЕЗЬКОГО АРХІДІЯКОНСЬКОГО ОКРУГУ У 1840-Х РОКАХ	255

Монуш Ференц: ЦИВІЛІЗАЦІЯ – ЯК ДАЛІ? ПОСЛІДОВ- НІСТЬ У ВИХОВАННІ СТАЛОСТІ В СЕРЕДНІЙ ТА ВИЩІЙ ОСВІТІ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	265
Надь Едіт: ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ ДИСТРЕСУ У РОБОТІ .	275
Надь Дьєрдь: ЕФЕКТИВНІ ЗАСОБИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗНАЇНЬ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА.....	285
Надь Мелінда – Штрелл Терезія – Сорко Ласло – Захатнянсь- ка Марія – Порачова Янка: ТОЛЕРАНТНІСТЬ ТА ВИ- ХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ФАКУЛЬТЕТУ ПІД- ГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ	295
Нарої Марта: РОЛЬ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ФОРМУВАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ЧУТЛИВОСТІ МОЛОДІ.....	305
Орос Ільдико: ГАРМОНІЙНЕ ПОЄДНАННЯ ФОРМАЛЬ- НИХ І НЕФОРМАЛЬНИХ ПЕРІОДІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ.....	315
Поллої Каталін: ЗАКАРПАТСЬКІ УГОРЦІ В ЛАБІРИНТІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	321
Полої Марія: ГЕНДЕРНА НЕРІВНІСТЬ В ОПЛАТІ ПРАЦІ: ВИБІР КАР'ЄРИ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ	333
Павлович Юдіта: ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ РАННЬОЇ ІН- ШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	343
Піллар Гренвілл: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВІД- НОГО ІНТЕГРАТИВНОГО МУЛЬТИСЕНСОРНОГО ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК МОВИ	353
Шейко Анастасія: ТЕХНОЛОГІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОГНО- ЗУВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ.....	367
Шімон Габрієлла: ГУМАНІСТИЧНА МОДЕЛЬ МЕНТОР- СЬКОЇ ПІДТРИМКИ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКІВЦІВ	373
Силадій Іван – Маринець Надія: ОСНОВНІ МОДЕЛІ ДЕ- МОКРАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ В ПРО- ВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	401
Сіладі Василь: ВИКОРИСТАННЯ СТРАТЕГІЙ ОВОЛО- ДІННЯ ІНШОМОВНОЮ ЛЕКСИКОЮ ЯК МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	409

Сонтаг Пал Іван: ЕТИЧНІ ЦІННОСТІ КАНДИДАТІВ У ВЧИТЕЛІ	419
Ташкович Оксана: РОЛЬ ОН-ЛАЙН ГРУП У ВИКЛАДАННІ МОВИ	429
Токаї Далма: ІНДИВІДУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ	437
Терек Томаш: ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА ПЕДАГОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. ЯНОША ШЕЙЕ.....	447
Візавер Арпад: ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ: УДОСКОНАЛЕННЯ СПОРТИВНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	455
Зорочкіна Тетяна: СИСТЕМА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ	461
ПУБЛІКАЦІЇ СТУДЕНТІВ МАГІСТРАТУРИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗАКАРПАТСЬКОГО УГОРСЬКОГО ІНСТИТУТУ ІМ. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ П.....	
Бабел Жужанна: ВТРАТА ВАГІТНОСТІ ЯК ЖИТТЄВА КРИЗОВА СИТУАЦІЯ	467
Фекете Евелін: КАЗКА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДОШКІЛЬНИКА	475
Гете Клара Аннабелла: ПЕРІОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА АДАПТАЦІЇ У ЖИТТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	485
Мейсарош Рената: РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН У ПІДЛІТКІВ	493
Митро Лівія-Етелка: СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	503
Молнар Грабчак Єва: ГРАЙСЯ ЗІ МНОЮ! ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНИХ ЛЯЛЬОК З ДІТЬМИ ТА ЇХ БАТЬКАМИ У ПЕРШОМУ КЛАСІ	515
Надь Ніколетта: ВИВЧЕННЯ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ КОМУНІКАЦІЄЮ ТА ІНШИМИ ФОРМАМИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС УРОКУ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ.....	525

CONTENT

Baracsi, Ágnes: GRADUATES IN THE SHADOW OF „BLACK PEDAGOGY”	21
Berghauer-Olasz, Emőke: KINETIC SCHOOL DRAWING AS A METHOD OF REVEALING HIDDEN SOCIAL RELATIONSHIPS.....	31
Bida, Olena: TRAINING FUTURE PROFESSIONALS FOR HEALTH SAVING ACTIVITIES	41
Cséke, Katalin: THE TEACHERS’ PERCEPTIONS OF THE SITUATION OF ROMA STUDENTS.....	47
Csoóri, Zsófia: PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL PEDAGOGICAL EDUCATION IN TRANSCARPATHIA IN LATE 18 TH – THE FIRST HALF OF 20 TH CENTURY IN THE CONTEXT OF ARCHIVE SOURCES	57
Csopák, Éva: ALTRUISM DISPLAY AMONG PRESCHOOL CHILDREN.....	65
Dzsanda, Galina: CURRENT PROBLEMS OF UKRAINIAN LANGUAGE LEARNING IN ETHNIC MINORITY SCHOOLS IN THE CONTEXT OF BILINGUALISM	77
Fónai, Mihály: INCLUSION IN THE CLASSROOM AND SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS	85
Gonda, Zsuzsa: DIGITAL ADAPTATION OF TEXTS IN HUNGARIAN TEACHER TRAINING.....	93
Greba, Ildikó – Knobloch, Beáta: DEVELOPMENT OF INCLUSIVE EDUCATION IN UKRAINE.....	103
Hnatik, Katalin: THE POTENTIAL PITFALLS OF HUNGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE LEARNING	111
Hollósi, Hajnalka Zsuzsanna: PERSONALIZED DIFFERENTIATION IN PRIMARY EDUCATION AGAINST DROP-OUT.....	119
Hollósi M., Cecília: THE ROLE OF MENTALHIGENICS IN THE LIFE OF COLLEGE STUDENTS (OR WHAT CAN A PSYCHOLOGYST DO WHEN NOT TEACHING?).....	127
Horváth, Kinga: THE CHALLENGES FACING HIGHER EDUCATION IN PROFESSIONAL ORIENTATION	135

Horváth, Kinga – Tóth, Péter: FUTURE TEACHERS' VIEWS ON THE INTERACTION STYLE OF AN IDEAL PEDAGOGUE IN THE LIGHT OF AN EMPIRICAL RESEARCH.....	159
Husztí, Ilona: THE APPLICATION OF OBSERVATION AS A FOCUSED ACTIVITY IN ENGLISH TEACHER TRAINING.....	171
Juhász, Valéria: APPLICATION OF THE "SIGHT WORD" READING TEACHING METHOD IN THE READING DEVELOPMENT OF HUNGARIAN PUPILS.....	179
Kirdan, Alexander: PROFESSIONAL TRAINING OF SPECIALISTS OF ECONOMIC SECTOR IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF THE REPUBLIC OF POLAND AND UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS	189
Kiss, Julianna: ASPECTS OF CURRICULAR AND EXTRACURRICULAR ART EDUCATION IN UKRAINE IN LIGHT OF EDUCATIONAL LAW	193
Koncz, Tímea: CONVENTIONAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS WITH THE HELP OF LITERATURE	203
Kóré, Dóra – Atroschenko, Tetiana: FORMING THE PERSONALITY OF THE FUTURE PEDAGOGUE IN THE MULTICULTURAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF HIGHER EDUCATION.....	213
Kuchai, Tetiana – Kuchai, Oleksandr: PREPARING SPECIALISTS FOR PROFESSIONAL WORK BY MEANS OF COMPUTER AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES.....	219
Kuzminskyi, Anatoliy: THE ROLE OF SELF-MANAGEMENT OF SPECIALISTS IN THE SOCIONOMIC PROFESSION AS A MEANS OF RESISTANCE TO PSYCHOSOMATIC BURNOUT.....	223
Lebovics, Viktória: ON TARAS SHEVCHENKO'S «COH (DREAM)» IN A DIFFERENT WAY	233
Margitics, Marianna: THE APPLICATION OF ICT IN EDUCATION	241
Márton, Sára: TKO1114	247
Molnár, Ferenc: THE GREEK CATHOLIC EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF MUNKÁCS (MUKACHEVO) EPARCHY IN THE MID-19 TH CENTURY	255

Mónus, Ferenc: WHICH DIRECTION TO FOLLOW, HUMAN CIVILIZATION? – SUSTAINABILITY EDUCATION EMPHASES IN THE PUBLIC AND HIGHER EDUCATION AT THE EARLY 21 TH CENTURY	265
Nagy, Edit: THE SIGNIFICANCE AND CONSEQUENCES OF WORK-RELATED DISTRESS	275
Nagy, György: EFFECTIVE COMMUNICATION OF KNOWLEDGE IN ENVIRONMENTAL EDUCATION.....	285
Nagy, Melinda – Strédl, Terézia – Szarka, László – Zahatňanská, Mária – Poráčová, Janka: TOLERANCE AND TOLERANCE EDUCATION AT FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY.....	295
Nárai, Márta: THE ROLE OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN SOCIAL SENSITIZATION OF YOUNGSTERS.....	305
Orosz, Ildikó: HARMONIZING LEARNING ACTIVITY OF ADULT POPULATION	315
Pallay, Katalin: TRANSCARPATHIAN HUNGARIANS IN THE MAZE OF UKRAINIAN EDUCATION POLICY	321
Pallay, Mária: REVISITING THE GENDER WAGE GAP: GENDER AND CAREER CHOICE	333
Pávlovics, Judit: EARLY FOREIGN LANGUAGE EDUCATION CONTENT FORMATION IN UKRAINE AT THE END OF THE 20 TH AND AT THE BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY	343
Pillar, Granville: AN EMPIRICAL INVESTIGATION INTO THE EFFECTS OF INTEGRAL MULTI-SENSORY INPUT ON LANGUAGE DEVELOPMENT: A CASE STUDY.....	353
Sheyko, Anastasiya: TECHNOLOGY OF PEDAGOGICAL PROGNOSIS IN THE ESTABLISHMENTS OF HIGHER MEDICAL EDUCATION	367
Simon, Gabriella: THE HUMANISTIC MODEL OF MENTORING OF NOVICE TEACHERS	373
Szilágyi, Iván – Marinec, Nadia: MAIN MODELS OF DEMOCRATIC EDUCATIONAL MANAGEMENT IN THE LEADING COUNTRIES OF THE WORLD	401
Szilágyi, László: LANGUAGE LEARNING STRATEGIES IN INDEPENDENT LANGUAGE LEARNING.....	409

Szontagh, Pál Iván: THE ETHICAL ATTITUDES OF TEACHER CANDIDATES	419
Taskovics, Okszána: THE ROLE OF ONLINE GROUPS IN LANGUAGE TEACHING	429
Tokai, Dalma: INDIVIDUAL DEVELOPMENT OF GIFTED YOUTH.....	437
Török, Tamás: PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE FACULTY OF EDUCATION OF J. SELYE UNIVERSITY	447
Vizáver, Árpád: HEALTHY LIFE STYLE EDUCATION: DEVELOPING STUDENTS' ATHLETIC SKILLS.....	455
Zorochkina, Tetiana: THE SYSTEM OF PROFESSIONAL EDUCATION IN GREAT BRITAIN	461
RESEARCH PAPERS OF STUDENTS STUDYING FOR MASTER'S DEGREE IN PRIMARY EDUCATION OF FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE OF HIGHER EDUCATION.....	
Bábel, Zsuzsanna: PREGNANCY STOP AS A LIFE CRISIS	467
Fekete, Evelin: PRESCHOOLER'S EMOTIONAL INTELLIGENCE DEVELOPMENT BY MEANS OF TALES	475
Hete, Klára Annabella: MILESTONES OF SOCIALISATION AND ADAPTATION IN THE LIFE OF PRESCHOOL CHILDREN	485
Mészáros, Renáta: COMMUNITY BUILDING AMONG TEENAGERS.....	493
Mitro, Livia Etelka: SOCIAL RELATIONSHIPS AT EARLY SCHOOL AGE	503
Molnár-Hrábcsák, Éva: PLAY WITH ME! – MAKING PUPPETS, PUPPETING FOR FIRST FORM KIDS AND THEIR PARENTS.....	515
Nagy, Nikolett: EXAMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN CLASSROOM COMMUNICATION AND CLASSROOM WORK ORGANISATION IN PRIMARY EDUCATION.....	525

TEHETSÉGEK EGYÉNI FEJLESZTÉSE

Tokai Dalma

Pécsi Tudományegyetem Pszichológia Intézet
tokaidalma@gmail.com

Abstract

Researching gifted youth has a rich academic heritage (Terman 1922). Nowadays researchers are interested in the role of social factors in gifted kids' life as well and not only in their intellectual and creative abilities. A mentor in a gifted kids' life is an adult, who can support and provide them with additional educational experience (Dávid et al. 2014). Mentoring is an acknowledged method gaining in popularity in gifted education (Grassinger et al. 2003).

An individual developmental plan is a tool applied in gifted education which is used in nurturing talented children. Goals are set with regard to every aspect of a child's life: school, professional and social and in relation to their mental health. In the given study selected exemplary programmes related to talent development in the system of Hungarian education will be presented.

Key words: *gifted education, individual development, mentoring.*

Absztrakt

A tehetségek kutatása nagy múltra tekint vissza (Terman 1922). A képességek vizsgálata mellett napjainkra teret nyert a társas kapcsolatok, ezen belül is a mentor szerepe egy fiatal kiválóság életében. A mentor egy olyan, közösségből származó személy, aki kiegészítő oktatási élményt és erőforrást biztosít a fiatal számára (Dávid et al. 2014). A mentorálás a pedagógiában elismert módszer, a tehetséggondozásban mégis sokáig nem vagy alig jelent meg (Grassinger et al. 2003). A tehetséggondozás gyakorlatában megjelent az egyéni fejlődési terv mint eszköz. Ezek a tervek tartalmazhatnak a tehetségterületen belüli fejlesztés mellett, szociális kapcsolatokra, pályaválasztásra, pszichés tényezőkre vonatkozó célkitűzéseket. Minél több kapacitás jut a tehetségek személyközpontú fejlesztésére, annál gyorsabb lehet a fejlődés, a kibontakozás. Előadásomban áttekintek jó gyakorlatokat, amelyek a tehetségek egyéni fejlesztésében fellelhetők.

Kulcsszavak: *tehetséggondozás, egyéni fejlesztés, mentorálás.*

A tehetség kutatása, vizsgálata nagy múltra tekint vissza (Terman 1922), és jelenleg is népszerű, széles körben vizsgált jelenség. A legelfogadottabb mai definíciója szerint a manifeszt tehetség olyan magas teljesítmény, ami egyértelműen az átlagnál magasabb, ha az adott területen elért eredményeket tekintjük, még akkor is az eloszlás felső végén helyezkedik el, ha más, a területen jól teljesítő egyénekhez hasonlítjuk. Továbbá, a tehetséget lehet tekinteni, mint fejlődési folyamat, ekkor a kezdeti stádiumban a kulcstényező a potenciál, későbbi fázisokban a teljesítmény lesz a tehetség mértéke. A teljesen kifejlődött tehetség esetében pedig az eminencia. Czeizel (2004) három tehetségfogalmat különböztet meg a megvalósulás, manifesztálódás mentén: a potenciális tehetséget (giftedness), a megvalósult tehetséget (talent – talentum) és a párját ritkító tehetséget (genius – géniusz). Mindezek alapján körülbelül 12-13 éves kor felett beszélhetünk kifejlődött, manifesztálódott tehetségről. Ez előtt tehetségígéretről. A pszichoszociális változók fontos szerepet játszanak valamennyi stádiumban. A kognitív és a pszichoszociális változók is fejleszthetők és fejlesztendők (Subotnik et al. 2011).

Eredendően a tehetség indexének az intelligenciát látják. Jelenleg is ez a tényező az elsődleges mutatója a kiválóságnak, a leggyakrabban ezzel igyekeznek szűrni a tehetséget (Robinson et al. 2000).

A második, leggyakrabban említett kulcsösszetevő a kreativitás (Renzulli 1977). Renzulli amellettt érvel, hogy az olyan pszichés tényezők, mint a kreativitás, és a feladat iránti elkötelezettség (motiváció) legalább annyira esszenciálisak a kiváló teljesítményhez, mint az intelligencia (Tokai 2013). Tehát a kiváló képességek mellett a kitartó, kemény munka, motiváció is elengedhetetlen ahhoz, hogy bevált, manifeszt tehetséggé váljon egy tehetségígéret (Ericsson et al. 1993).

Nemcsak az intellektuális és a kreatív képességek fontosak tehát ahhoz, hogy a kiváló képességből, a potenciálból kimagasló teljesítmény szülessen, hanem egyéb pszichés és társas tényezők is elengedhetetlenek. A gyermek elsődleges szocializációs színtere, a család kiemelt szereppel bír abban, hogy a kiváló képességek manifesztálódjanak. Ha adottak is a kiváló képességek, a család, támogató (iskolai, kortárs) környezet nélkül sokkal nehezebb érvényre juttatni azokat. Goertzel és Goertzel (1962) XX. századi nagy elmék, sikeres politikusok, vezetők családi hátterét vizsgálták, és a közös elem, amit találtak az, hogy a szülők számára nagyon fontos volt az intellektuálisan gazdag környezet, felismerés, kifejezetten a gyerek fejlődésére hangolva, sokszor a szülő saját igényeit háttérbe szorítva.

Egyre elterjedtebb a tehetséggondozás gyakorlatában, hogy a képességek fejlesztése, a szakmai fejlesztés mellett más tényezőkre is fókuszál egy tehetséggondozó program. A szakma felismerte, hogy a tehetséggondozás hatékonyabb, ha nem „futószalagon végezzük”, hanem figyelembe vesszük a gyermek tehetségterületét – nem szükségszerűen ugyanolyan gondozást igényel például egy sporttehetség, egy zenei, vagy egy intellektuális tehetség. Mindemellett figyelembe veszik a gyermek életkorát, szociális helyzetét, egyéb mentálhigiénés tényezőit, tapasztalatait.

Ahhoz, hogy egy potenciális tehetségből kiemelkedő teljesítményű személy váljék, és ahhoz, hogy ez a teljesítmény fenntartható legyen, olyan tényezőkre van szükség, amelyek erőforrást jelentenek a személynek: érdeklődés, kitartás, emocionális stabilitás stb (Balogh 2004).

Tehetséges gyerekek társas kapcsolatai

Család

A család, ezen belül is a szülők/elsődleges gondozók szerepe kulcsfontosságú a gyermek életében. Korai tapasztalatai, értékrendje hatással lesz későbbi döntéseire, választásaira, preferenciáira.

Garn, Matthews és Lolly (2010) tehetséges gyerekek szüleinek attitűdjét vizsgálták a gyermek motivációjával kapcsolatban, valamint azt, hogy milyen módon próbálják a szülők biztosítani a megfelelő környezetet otthon, hogy növeljék gyermekük motivációját. Interjúkat készítettek a szülőkkel, és eredményeik szerint az általános jó, segítő szándék ellenére nincs konszenzus a szülők között abban, hogy hogyan lehetséges maximálisan segíteni a gyermeket motivációjának növelésében. A szülők sokkal nagyobb százalékban (80%) alkalmaznak meggyőzéses technikákat, beszélgetés stb., és jóval kisebb százalékban kontrollal kapcsolatos technikákat – fenytést, büntetést, vagy akár jutalmazást. Utóbbi jellemzően a külső motivációt erősíti a gyermeknél, előbbi pedig a belsőt, intrinziket.

Rudasill és munkatársai (2013) kérdőívben mérték az anyai és az apai nevelési stílust tehetséges gyermekek körében. Eredményeik szerint a jobb képességekkel rendelkező fiatalok szigorúbbnak és rugalmasnak érzékelik szülei nevelési stílusát, mint a kevésbé jó kognitív képességekkel rendelkezők. A családi háttér, anyagi, egzisztenciális biztonság közvetett módon is pozitívan jár együtt a gyermek iskolai teljesítményével, a szülők iskolai végzettségén, valamint attitűdjein, hiedelmein keresztül (Davis-Kean 2005).

Tanár, tanító, pedagógus

A család után a második legfontosabb szocializációs közeg az iskola a gyermekek életében, valamint a hely, a közeg, ahol idejük jelentős részét töltik. A szülő mellett a tanár az, aki láthatja a gyermeket teljesítményhelyzetben, jellemzően a tanárok ajánlásával kerülnek gyerekek tehetség-gondozó programokba. Siegle és munkatársai (2010) eredményei szerint a diák érdeklődése, iskolai teljesítménye szocioökonómiai háttére is szerepet játszik abban, hogy a tanár tehetségesnek látja-e, valamint az, hogy a tanár tudása szerint van-e a szóban forgó gyermeknek már tehetségesként azonosított testvére – ha van, az növelte annak valószínűségét, hogy a testvérét is tehetségesként azonosítják.

Kortársak

Számos vizsgálat eredménye mutat arra, hogy a tehetségesnek kikiáltott diákok olykor ellenszenvnek, rivalizálásnak, gúnyolódásnak vannak kitéve kortársak által (Machu 2013). Delcourt, Cornell és Goldberg (2007) tehetséges és nem tehetséges fiatalok társas életét vizsgálták, a fiatalok önbeszámolóí alapján. Eredményeik szerint a tehetséges *címkét* kapott fiatalok nem számoltak be szociális izolációval, elégedettek a társas kapcsolataikkal, azon belül a kortárs kapcsolataikkal is.

Tutor, mentor – Mentorálás a tehetséggondozásban

Egyre több tehetséggondozó program részeként, kulcselemként jelenik meg a tehetségek, tehetségígéretek mentorálása. Balogh László úgy fogalmaz, hogy „a tehetséggondozás zsargonjában a mentor egy, általában közösségből származó, erőforrást jelentő személy, aki kiegészítő oktatási élménnyel képes ellátni a gyermeket valamilyen szakterületen” (Balogh 2004, 184). Ez az ellátás érkezik közvetlenül a mentortól, vagy közvetve, más személytől. Példa erre a Magyar Templeton Program¹, ahol a fiatalok akár választhattak maguknak mentort, akár a program szervezői jelölték ki számukra egy szakembert, aki segítette őket a program alatt.

A tehetséggondozásban a mentor egy olyan szakember, aki nem szükségszerűen szigorúan a szakmai (tehetségterületbeli) fejlesztésben vesz részt, hanem egyéb területeken nyújt segítséget a gyermek számára (Gefferth 2014), ami lehet szakmai fejlődés, iskolai fejlődés, munkával kapcsolatos célok, társas kapcsolatok (nem csak magánéletben, zenei tehetségek esetében pl. zenekar), önismeret, önbizalom, önmarketing, célok keresése.

Optimális esetben a mentor ismeri a tehetség, a mentoráltja helyzetét, családját, iskoláját, velük és a gyermekkel folyamatos együttműködésben dolgozik, velük közösen tűz ki célokat, amik idővel potenciálisan módosulhatnak (Shevitz et al. 2003). A tehetséggondozó mentor tevékenységeinek a fókuszában mindig a gyermek *tehetségterületen való fejlődése* áll. Ez elengedhetetlen egy bizalmi viszony megléte nélkül. Ez a bizalmi, személyes kapcsolat, a hatékony mentor-mentorált viszony alapja – ennek kialakítása és fenntartása kulcsfontosságú a mentor munkájában. A jó mentor érzékeny a mentorált szükségleteire, igényeire. A mentorálás a pedagógiában elismert módszer, a tehetséggondozásban mégis sokáig nem vagy alig jelent meg (Grassinger et al. 2003). Dubois (2002) és munkatársai több, mint 55 mentorprogram hatását vizsgáló cikk metaanalízisét végezve azt az eredményt kapták, hogy a mentorálás olyan fiataloknál igazán hatásos, akik valamilyen szempontból veszélyeztetettnek számítanak.

Mára már a mentor is egyre gyakrabban jelenik meg a tehetséggondozásban. A mentor annyiban különbözik a tutortól (szakmai segítőttől),

¹ <http://templetonprogram.hu/>

hogy leggyakrabban oktatás/nevelés, illetve gyerekekkel végzett munka területén van tapasztalatuk, míg a kiemelten tehetséges fiatalok esetében (zene, sport) a szakmai tanár, edző nem feltétlenül tudja a tehetségterületen való fejlesztés mellett az olyan fejlesztést ellátni, amit a mentor. A mentor szükség esetén bátorítja a diákot, segíti, hogy képességeit maximálisan kiaknázza (Shevitz et al. 2003). A mentor-mentorált viszony része, hogy a fiatal a tehetségterületén felül, amellelt megismerheti erősségeit és gyengeségeit, előbbiekre fókuszálva, utóbbiakat fejlesztve. A marylandi Wings Mentor Program a mentorok és a diákok tanárai és szülei szerint is fejlesztette a részt vevő fiatalok motivációját, önbizalmát, önértékelését, ami hosszú távon segítheti tehetségük bevalását. Mindemellett a tehetséges gyerekek tanulhatnak tőlük, példaként tekinthetnek olyan felnőttekre, akik saját szakmájukban eredményesek, sikeresek (Pleiss–Feldhusen 1995).

Tehetséggondozás a gyakorlatban – vizsgálat

Áttekintve a szakirodalmat azt látjuk, hogy a tehetség bevalásához több tényezőre érdemes fókuszálni. Fontos figyelembe venni a gyermek fejlődési stádiumát, életkori sajátosságait és egyéni tényezőit akkor is, ha pl. fellépés szervezéséről van szó. Nem biztos, hogy sok ember előtti, nagy fellépés minden esetben jó és hasznos, ha a gyermek nem készült fel rá teljesítményben, önbizalomban, akkor egy esetleges kudarc könnyen visszavetheti a fejlődését.

Saját kutatásunk olyan tehetséges fiatalokra fókuszál, akik egy intenzív, iskolán kívüli zenei tehetséggondozó programban vesznek részt. A program keretein belül a fiatalok számára Egyéni fejlesztési terv készül, ami tartalmaz a tehetségterülettel, iskolával, szociális étellel kapcsolatos célokat is. Minden területen célokat tűz ki, felméri a fiatal jelenlegi helyzetét és hiányosságait, majd a hiányosságok pótlására fókuszál. A fejlesztés komplex, a fiatal egyéni sajátosságaira fókuszál és a kitűzött célokat mentor segít megvalósítani, esetlegesen újratervezni a fiatallal.

Az egyéni fejlesztési terv úgy készül, hogy a mentor konzultál a diákkal, a tanárával, a szülővel, az edzővel, az osztályfőnökkel – mindenkivel, aki fontos szerepet tölthet be a fiatal életében.

Feltételezzük, hogy a fiatalok egyéni igényeire, sajátosságaira való fókuszálás, a célok közös meghozatala katalizálja a tehetség bevalását, a sikerességet, az étellel való elégedettséget.

A programban részt vevő fiatalokkal több kérdőívet vettünk fel, az Étellel való elégedettség egyskálás kérdőívvel (SLSW, magyar vál-

tozat: Martos, Sallay, Desfalvi, Szabó, 2014) a fiatal általános elégedettségét mérjük fel a saját életével, egy 1 és 4 közötti Likert-skálán kell válaszolniuk, ahol az 1: egyáltalán nem igaz, 4: teljesen igaz. A szülői bánásmód kérdőív (PBI – Parental Bonding Instrument, magyar változat: Tóth és Gervai, 1999) különböző szülői attitűdöket mér fel, illetve azt, hogy a személy hogyan emlékszik vissza arra, milyen módon bántak vele a szülei gyermekkorában. A kérdőív 3 alfaktort tartalmaz, a szeretet-törődést, a túlvédést és a korlátozást, egy 0 és 3 közötti Likert-skálán kell válaszolni, ahol a 3 a Nagyon jellemző, a 0 az Egyáltalán nem.

Az aspirációs index (magyar változat: Martos, Szabó, Rózsa, 2006) motivációs kérdőív azt hivatott feltárni, hogy milyen célok mozgatják az adott személyt. Egy 1 és 5 közötti Likert-skálán kell válaszolni, ahol az 1: Egyáltalán nem fontos és 5: nagyon fontos (nekem az adott cél). A kérdőív 7 céltípust (gazdagság, hírnév, jó megjelenés, fejlődés, kapcsolatok, társadalom, egészség) tartalmaz, ez alapján kirajzolódhat egy minta arról, mi motiválja a kitöltőt. Mindemellet általunk összeállított kérdőív segítségével igyekeztük felmérni a fiatalok társas támogatottságát. Mindezen eszközök segítségével igyekeztük feltárni, milyen társas támogatást kapnak a tehetséges fiatalok a tehetséggondozó programon belül és azon kívül.

Minta, eredmények

A kérdőívcsomagot összesen 53 fiattal vettük fel: 43 férfi, 10 nő. Átlag-életkoruk 17,3, a legfiatalabb 13, a legidősebb 23 éves. Átlagosan 7,4 éve foglalkoznak zenével, a tehetségterületükkel, itt viszonylag nagy a szórás (életkorból kifolyólag), a minimum 1 év, a maximum 15 év. Átlagosan majdnem 4 órát gyakorolnak naponta. Legutóbbi iskolai átlaguk 3,7, itt a minimum 2,2, a maximum 5,0. Legutolsó zenei vizsgájuk jegye (aki valamilyen formában iskolában tanul zenét) átlagosan 4,9.

Eredményeink szerint a szülői bánásmód, amit a fiatalok kaptak, jórészt kevésbé korlátozó (átlag: 0,33), néha túlvédő (átlag: 1,8), de leginkább szeretet-törődés (átlag: 2,4) jellemzi (lásd! 1. táblázat). Biztos, stabil háttérrel indulnak tehát. Ami az aspirációikat illeti, legjellemzőbb a kapcsolatok (pl.: „Mély, tartós kapcsolataim legyenek”), a társadalmi felelősségvállalás („Segítsek másoknak jobba tenni az életüket”) és a fejlődés (pl.: „Fejlődjek, és új dolgokat tanuljak”). A legkevésbé a hírnév az, ami motiválja őket (lásd! 2. táblázat).

1. táblázat. A Szülői bánásmód kérdőív eredményei

	átlag	szórás
szeretet-törődés	2,41	0,36
túlvédés	3,14	1,81
korlátozás	0,33	0,33

2. táblázat. Aspirációs index eredményei

	átlag	szórás
pénzügy	3,50	1,32
fejlődés	3,33	0,57
hírnév	2,50	0,86
kapcsolatok	4,50	0,50
külső megjelenés	3,83	0,76
társadalmi hozzájárulás	3,67	0,29
önértékelés	2,85	0,61

Az Élettel való elégedettség skála eredményei átlagosan magasak (3,2), elmondható, hogy a fiatalok jellemzően elégedettek az életükkel. Az általunk feltett kérdés, miszerint kik azok az emberek, akik a legjobban támogatták, segítették őket, az eredmények összhangban vannak a Szülői bánásmód kérdőív eredményeivel, a szülők, nagyszülők a beszámolóik alapján nagyban segítettek őket, ezenkívül támogatást nyújtott a tágabb baráti társaság, valamint, aki a legmagasabb átlagot érte el a válaszok alapján, az nem más, mint a mentor. Megelőzte a tanárt, a szaktanárt, a tutort is.

Összefoglalás

Az eredmények szerint tehát a sikeres, tehetséges fiatalok társas támogatása magas, ez a támogatás már kisgyermekkorban kezdődött a szülők, nagyszülők által, emellett nagyban segíti őket a mentoruk a tehetséggyógyító programban.

A fiatalok átlagosan elégedettek az életükkel, ami pedig a jövőbeli céljaikat illeti, leginkább társas életre vonatkozó motivációkkal rendelkeznek – ez lehet élektori sajátosság is, érdemes lehet néhány év múlva újra feltenni ugyanezt a kérdést ugyanezen személyeknek. A kutatást longitudinálisra tervezzük, követni kívánjuk a fiatalok útját, bevéását.

Hivatkozott irodalom

- Balogh L. (2004): *Iskolai tehetséggondozás*. Debreceni Egyetem, Kossuth Egyetemi kiadó.
- Czeizel, E. (2004): *Sors és tehetség*. Urbis.
- Davis-Kean, P. E. (2005): The influence of parent education and family income on child achievement: the indirect role of parental expectations and the home environment. In: *Journal of family psychology*, 19(2). p. 294.
- Delcourt, M. A. – Cornell, D. G. – Goldberg, M. D. (2007): Cognitive and affective learning outcomes of gifted elementary school students. In: *Gifted Child Quarterly*, 51(4). pp. 359–381.
- DuBois, D. L. – Holloway, B. E. – Valentine, J. C. – Cooper, H. (2002): Effectiveness of mentoring programs for youth: A metaanalytic review. In: *American journal of community psychology*, 30(2). pp. 157–197.
- Ericsson, K. A. – Krampe, R. T., – Tesch–Römer, C. (1993):. The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance. In: *Psychological review*, 100(3). pp. 363.
- Garn, A. C. – Matthews, M. S. – Jolly, J. L. (2010): Parental influences on the academic motivation of gifted students: A self-determination theory perspective. In: *Gifted Child Quarterly*, 54(4). pp. 263–272.
- Gefferth É.(szerk. 2014): Mentorálás a tehetséggondozásban. *Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége*.
- Goertzel, V. – Goertzel, M. G. (1962): *Cradles of eminence* Boston: Little, Brown. pp. 301–349.
- Grassinger, R. – Porath, M. – Ziegler, A. (2010): Mentoring the gifted: A conceptual analysis. *High Ability Studies*, 21(1). pp. 27–46.
- Kökönyei, Gy. – Rózsa, S. – Holics, A. – Oláh, A. – Kulcsár, Zs. (2006): Személyiségintegráció szomatizáló nőbetegeknél. In: *Magyar Pszichológiai Szemle*, 61. 433–449.
- Machû, E. (2013). Causes and Consequences of Labelling Gifted Pupils at Selected Elementary Schools. *Stanisław Juszczyk*. p. 185.
- Martos T. – Szabó G.– Rózsa S. (2006): Az aspirációs index rövidített változatának pszichometriai jellemzői hazai mintán. In: *Mentálhigiéné és pszichoszomatika*, 7(3). pp. 171–191.
- Martos T. – Sallay V. – Désfalvi J. – Ittész A. (2014): Az Élettel való Elégedettség Skála magyar változatának (SWLS-H) pszichometriai jellemzői. In: *Mentálhigiéné és pszichoszomatika* 15(3). pp. 289–303.
- Pleiss, M. K. – Feldhusen, J. F. (1995): Mentors, role models, and heroes in the lives of gifted children. *Educational Psychologist*, 30(3). pp. 159–169.
- Renzulli, J. S. (1977): *The enrichment triad model: A guide for developing defensible programs for the gifted and talented*. Wethersfield, CT: Creative Learning Press.
- Robinson, N. M. – Zigler, E., – Gallagher, J. J. (2000): Two tails of the normal curve: Similarities and differences in the study of mental retardation and giftedness. In: *American Psychologist*, 55(12). p. 1413.

- Rudasill, K. M. – Adelson, J. L. – Callahan, C. M. – Houlihan, D. V. – Keizer, B. M. (2013): Gifted students' perceptions of parenting styles: Associations with cognitive ability, sex, race, and age. In: *Gifted Child Quarterly*, 57(1). pp. 15–24.
- Shevitz, B. – Weinfeld, R. – Jeweler, S. – Barnes-Robinson, L. (2003): Mentoring empowers gifted/learning disabled students to soar! In: *Roeper Review*, 26(1). pp. 37–40.
- Siegle, D. – Moore, M., – Mann, R. L. – Wilson, H. E. (2010): Factors that influence in-service and preservice teachers' nominations of students for gifted and talented programs. In: *Journal for the Education of the Gifted*, 33(3). pp. 337–360.
- Subotnik, R. F. – Olszewski-Kubilius, P. – Worrell, F. C. (2011): Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. In: *Psychological science in the public interest*, 12(1). pp. 3–54.
- Terman, L. M. (1922) A new approach to the study of genius. In: *Psychological Review* 29. pp. 310–318.
- Tokai D. (2013): *A tehetség összefüggései az intelligenciával, a kreativitással és a motivációval*. Pécs: Pécsi Tudományegyetem.
- Tóth I. – Gervai J. (1999): A szülői bánásmód kérdőív (H-PBI): A Parental Bonding Instrument magyar változata. In: *Magyar pszichológiai szemle*. 54(4). pp. 551–566.

Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти. Збірник наукових робіт Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», Берегове, 28–29 березня 2019 року / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк, Єва Гуттерер та Каталін Поллої – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2019. – 540 с.

ISBN 978-617-7692-33-0

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики XXI століття у сфері середньої та вищої освіти Східної та Центральної Європи в процесі реформування освіти», яка відбулася 28–29 березня 2019 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки та психології Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ.

УДК: 061.3(477.87)

К– 93

Наукове видання

ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ У СФЕРІ СЕРЕДНЬОЇ
ТА ВИЩОЇ ОСВІТИ СХІДНОЇ ТА ЦЕНТРАЛЬНОЇ
ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 28–29 березня 2019 року

Збірник наукових робіт

2019 р.

Редактори:

*Емьовке Бергхауер-Олас, Ілона Гаврилюк,
Сва Гуттерер та Каталін Поллої*

Коректура:

Ільдико Гріца-Варцаба, Маріанна Леврінци, Олександр Кордонець

Верстка:

Вікторія Товтін, Олександр Добош

Обкладинка:

Олександр Добош

На обкладинці: студенти спеціальностей «початкова освіта» та «дошкільне виховання» кафедри педагогії та психології. Фото зроблені Євою Чопак та Маргаритою Ешпан на кафедральних заходах.

Відповідальні за випуск:

Ільдико Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36, e-mail: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 11.03.2019

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 43,5. Формат 70x100/16.

Замовл. №637. Тираж 300.